

К.е.н. Яковенко Р. В., Велігіна І. О.

Кіровоградський національний технічний університет

СУПЕРЕЧНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Важливою передмовою інтеграції економіки України у світові господарські процеси є внутрішні ринкові процеси, їхня глибина та інституціональна зрілість, що зумовлюють необхідну прозорість податкової системи, поліпшення податкового клімату і розвиток податкової політики держави [1, с. 46].

Поділяючи думку вчених: О. Покатаєвої та О. Лузіної слід зазначити, що, на жаль, на сьогодні акцент у податковій політиці країни робиться на її фінансову функцію, без урахування регуляторної та стимулюючої ролі, яка фактично зведена нанівець [3, с. 42]. Отже, проблема побудови прозорої, ефективної податкової системи європейського типу є однією з найактуальніших у процесі становлення ринкових відносин і закладання підвалин для економічного зростання України.

Докорінне реформування податкової системи в Україні розпочалось з 1996 року. Однак, аналіз досвіду розвинених країн (Франції, Німеччини, Великої Британії) свідчить про те, що обов'язковою умовою існування економічно сильної держави є наявність „прозорої” та ефективної системи оподаткування, чого немає в Україні, тому це є приводом до проведення в Україні негайного реформування системи оподаткування.

За результатами практики оподаткування в Україні можна виділити низку недоліків, що роблять неможливим ефективне регулювання економіки та стимулювання підприємницької діяльності. Основними з них є:

- відсутність чіткої стратегії державного регулювання економіки та, як наслідок, невизначеність цілей і завдань податкової системи як регулятора соціально-економічних процесів;

- нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження;

- незадовільна структурованість податкової системи, що утворює високий податковий тиск на окремі об'єкти оподаткування та водночас вивільняє від оподаткування інші;

- велика кількість малоефективних податків, які потребують істотних адміністративних витрат, що перевищують доходи бюджету;

- складність порядку нарахування і сплати податків, підготовки та подання звітності, що призводить до зростання витрат часу і коштів підприємцями та державною податковою адміністрацією [2, с. 61].

Особливий інтерес для науковців має думка Світового банку щодо оцінки реального стану податкової системи України. Так, у його повідомленні зазначається, що Україна має одну з найбільш обтяжливих податкових систем у світі. В Україні сплачується 99 видів податків, а на проходження всіх процедур, пов'язаних зі сплатою податків, витрачається 2085 годин за рік. Світовий банк підкреслює, що українські підприємці в середньому змушені сплачувати близько 60% свого прибутку у вигляді податків, тоді як відповідний середній світовий показник становить 40%. У зв'язку з цим Світовий банк рекомендує українському урядові активізувати економічні реформи, у тому числі у фінансній сфері [4, с. 9].

Відомо, що податкова система в Україні відзначається надзвичайно високим податковим навантаженням і перш за все воно лягає тягарем на пересічних громадян країни. В основному це сплата непрямих податків у разі купівлі товарів та послуг. Сукупні обсяги цих податків дорівнюють приблизно 45-46% від суми усієї офіційної зарплати та інших індивідуальних доходів громадян. В середньому до 62% індивідуальних доходів більшості українців сплачується ними через податкову систему до бюджету та до пенсійного фонду держави.

Для удосконалення засад здійснення податкових реформ необхідно розробити і прийняти загальну Стратегію розвитку країни, а концепцію

реформування податкової системи викласти як її складову, взаємоузгодивши цілі та завдання реформування податків із загальними цілями і пріоритетами розвитку національного господарства держави. До пріоритетів, на забезпечення яких необхідно спрямовувати заходи державного регулювального впливу, слід віднести:

- виробництво інноваційних продуктів;
- впровадження інноваційних, у тому числі енергозберігаючих, технологій, виробництво нових видів палива;
- нарощування виробничого потенціалу господарюючих суб'єктів, модернізацію обладнання;
- мінімізацію забруднювального впливу виробництва на навколишнє природне середовище;
- раціональне використання природних ресурсів;
- розвиток та підтримку окремих галузей національного господарства та сфер економічної діяльності;
- розвиток малого бізнесу.

Для активізації діяльності з виробництва інноваційних продуктів і впровадження інноваційних технологій, доцільно запровадити податковий інвестиційно-інноваційний кредит. Нарощування виробничого потенціалу та модернізація обладнання має забезпечуватися за допомогою запровадження у податковому обліку методів пришвидшеної амортизації основних засобів, а також шляхом надання спеціальних податкових знижок з податку на прибуток, кошти від яких спрямовуватимуться на збільшення фінансових можливостей господарюючих суб'єктів при придбанні основних виробничих засобів [4, с. 11].

Гострою залишається проблема повноти та своєчасності проведення розрахунків із бюджетом. На 01.01.2011 р. податковий борг становив 6 млрд. 374,4 млн. грн., з яких 5 млрд. 759,4 млн. грн. – до державного бюджету. Заборгованість з податку на додану вартість на 1 січня 2011 року становила 2 млрд. 642,8 млн. грн. або 41,8% загальної суми і, порівняно з початком року,

зменшилася на 538,4 млн. грн. або 16,9%. Платники податку на прибуток скоротили податковий борг на 211 млн. грн. або 9% до 2 млрд. 123,1 млн. грн. або 33,6% загального обсягу [5, с. 28].

Водночас впродовж минулого року на 1 млрд. 46,8 млн. грн. збільшився податковий борг платників податків щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство (з урахуванням позовів минулих років) та прийнято рішення суду про призупинення стягнення, яке на 1 січня 2011 року становило 5 млрд. 770,7 млн. гривень.

Однією з найбільших вад української податкової системи є чинна система податкових пільг, яка, по-перше, зумовлює нерівномірний розподіл податкового тягаря, і, отже, несправедливий характер оподаткування. По-друге, вона обмежує можливості зниження податкових ставок для всіх суб'єктів господарювання. Внаслідок застосування податкових пільг, які часто не мають стимулювальної спрямованості та інших причин, виникає значне викривлення податкового навантаження на різних платників.

Так при базовій ставці ПДВ на рівні 20% через податковий механізм перерозподіляється лише 10-12% створеної доданої вартості. При ставці прибуткового податку 25%, враховуючи, що у частини господарюючих суб'єктів внаслідок особливостей податкового обліку вилучається більша частка фінансового результату, у бюджет країни надходить до 23% прибутків. При базовій ставці податку з доходів фізичних осіб 15% лише 4-5% доходів громадян перерозподіляється через бюджет [5, с. 32].

Основними шляхами побудови та розвитку „прозорої”, ефективної, стабільної та сталої в довгостроковій перспективі податкової системи європейського типу є:

- 1) розробка адекватного, узгодженого з громадою Податкового кодексу як єдиного, цілісного документу;

- 2) зниження податкового навантаження на економіку (зменшення податку на прибуток, спрощення вимог до амортизації активів підприємств, зменшення ставки ПДВ); реалізація принципів прибуткового оподаткування,

характерних для розвинених держав; розширення бази оподаткування за рахунок стягнення податку з усіх видів доходів, крім цільових фондів, створених у вигляді компенсації або відшкодування певних витрат; встановлення оптимального значення ставки податку з індивідуальних доходів фізичних осіб, яка була б розрахована на соціальний достаток кожного; удосконалення системи оподаткування пасивних доходів з метою стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності; досягнення довготривалої стабільності податкових норм, складу, ставок та предмета оподаткування; поступова трансформація структури податкового навантаження в напрямках: досягнення кращої рівномірності розподілу цього навантаження; більшої справедливості в розподілі тягаря; зменшення частки непрямих податків у загальному їх кошику, скасування умов та обставин їх штучного та непрозорого застосування.

Література:

1. Барановська І. В. Сучасна податкова система України з точки зору підприємця / І. В. Барановська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 45–59.
2. Кошембар Л. О. Удосконалення засад основних положень реформування податкової системи як важеля державного регулювання економіки / Кошембар Л. О. // Економіка АПК. – 2008. – № 10. – С. 60–66.
3. Покатаєва О. В. Удосконалення методики обчислення податку з доходів фізичних осіб / О. В. Покатаєва, О. В. Лузіна // Держава та регіони. – Серія : Економіка та підприємництво. – 2008. – № 2. – С. 41–53.
4. Савка В. Реформування податкової системи в умовах трансформації економіки України / В. Савка // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 8–11.
5. Фіскальний контроль // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2011. – № 2. – С. 20–49.